

УКЛАДАННЯ УКРАЇНОЮ ДВОСТОРОННІХ УГОД ПРО ВІЛЬНУ ТОРГІВЛЮ: ІНСТРУМЕНТ ІНТЕГРАЦІЇ ДО МІЖНАРОДНИХ РИНКІВ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ

Гужва І.Ю., кандидат економічних наук, проректор з наукової роботи та міжнародних відносин Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі.

Huzhva I. PhD, Vice-rector for scientific work and international relations, Ukrainian State University of Finance and International Trade, Kyiv

Huzhva I. The conclusion by Ukraine of bilateral free trade agreements on: tools for integration into international trade in goods and services

The article deals with the features of using by Ukraine of bilateral free trade agreements to strengthen the competitive position of domestic producers in international markets and ensure the effective integration of national economy into the global economy. The trade cooperation development between Ukraine and other countries in the framework of existing agreements on free trade is analyzed. Prospects of further development of the negotiation process on signing new free trade agreements with key partner countries are outlined.

Гужва І.Ю. Укладання Україною двосторонніх угод про вільну торгівлю: інструмент інтеграції до міжнародних ринків товарів та послуг

У статті розглянуто особливості використання Україною механізму укладання двосторонніх угод про вільну торгівлю з метою посилення конкурентних позицій вітчизняних виробників на міжнародних ринках та забезпечення ефективної інтеграції національного господарства у глобальний економічний простір. Проаналізовано розвиток торговельної співпраці України з іншими країнами в рамках уже діючих угод про зону вільної торгівлі. Окреслено перспективи подальшого розвитку перемовних процесів щодо підписання нових угод про вільну торгівлю з основними країнами-партнерами.

Гужва И.Ю. Заключение Украиной двусторонних соглашений о свободной торговле: инструмент интеграции на международные рынки товаров и услуг

В статье рассмотрены особенности использования Украиной механизма заключения двусторонних соглашений о свободной торговле с целью усиления конкурентных позиций отечественных производителей на международных рынках и обеспечения эффективной интеграции национального хозяйства в глобальное экономическое пространство. Проанализировано развитие торгового сотрудничества Украины с другими странами в рамках уже действующих соглашений о зоне свободной торговли. Определены перспективы дальнейшего развития переговорных процессов по подписанию новых соглашений о свободной торговле с основными странами-партнёрами.

Постановка проблеми. Головною метою укладання угод про вільну торгівлю є лібералізація умов доступу для вітчизняних експортерів до ринків товарів та послуг окремих країн чи регіонів світу. Шляхом укладання угод про вільну торгівлю передбачається створення сприятливих передумов для збільшення загального товарообігу й розширення географії та номенклатури національного експорту, а також залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України, зокрема в комерційно-виробничу діяльність малого і середнього бізнесу. Адже з огляду на обмежені можливості внутрішньої підтримки вітчизняного товаровиробника й з метою компенсації потенційних ризиків у результаті лібералізації торгівлі з окремими країнами світу, зазвичай перемовини щодо

укладання угод про вільну торгівлю супроводжуються додатковими інвестиційними угодами та проектами технічної допомоги.

Програмою діяльності Кабінету Міністрів України від 11 грудня 2014 року передбачається подвоєння вітчизняного експорту до 2019 року, в тому числі шляхом укладення угод про вільну торгівлю з Канадою, Туреччиною, Ізраїлем, окремими країнами Африки та Азії [1]. Згідно з експертними оцінками й результатами чисельних наукових досліджень, укладання угод про вільну торгівлю із зазначеними країнами може забезпечити збільшення обсягів експорту українських товарів та послуг на 7-10 % внаслідок покращення умов доступу і закріплення вже традиційних експортних позицій українських компаній на зарубіжних ринках. Однак, у зв'язку з двостороннім напрямом дії таких угод, відзначається потенційна можливість загострення конкуренції на внутрішньому ринку товарів та послуг. Це актуалізує проблему здійснення детального аналізу можливих переваг і загроз для України від укладення угод про вільну торгівлю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню особливостей міжнародної економічної інтеграції України через механізм укладання двосторонніх угод про вільну торгівлю присвячено низку публікацій як провідних науково-дослідних інститутів [2; 3; 4], так і визнаних вітчизняних економістів, зокрема О.І. Шниркова [5], В.М. Гейця [6], А.Д. Діброви [7], Н.С. Науменко [8] та ін. Проте дані публікації спрямовані, в першу чергу, на аналіз угод про вільну торгівлю України за магістральними напрямками її інтеграції (ЄС і СНД), тоді як попередній аналіз кон'юнктури й динаміки розвитку світового ринку засвідчує про те, що експортний потенціал України також може бути ефективно реалізовано на ринках Балканського регіону, Близького Сходу, країн Перської затоки та низки інших регіонів світу. Разом з цим, уже набули чинності відповідні угоди України з Європейською асоціацією вільної торгівлі (ЄАВТ) і Чорногорією. На різних етапах знаходяться перемови та консультації щодо укладення таких угод з Канадою, Туреччиною, Сербією, Ізраїлем, В'єтнамом та Сінгапуром. Це зумовлює необхідність подальших досліджень можливих перспектив і викликів для вітчизняної економіки від створення зон вільної торгівлі, у тому числі, з зазначеними країнами та регіонами.

Мета статті – проаналізувати сучасний стан міжнародної економічної інтеграції України у сфері торговельної лібералізації, здійсненої шляхом укладення двосторонніх угод про вільну торгівлю, та визначити перспективи розвитку вітчизняної економіки при подальшому укладанні таких угод з новими країнами.

Виклад основного матеріалу. Процеси глобалізації та регіоналізації на початку ХХІ сторіччя дедалі ширше охоплюють національні економіки країн світу. Як показує сучасна світова практика, розширення зовнішньоекономічних зв'язків може ефективно використовуватись країнами для досягнення власних цілей на міжнародних ринках. У той же час, при збільшенні ступеня відкритості власної економіки можуть виникати серйозні проблеми, особливо у країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою, які пов'язані з конкурентоспроможністю товарів національних виробників на внутрішньому ринку й знаходженням власного місця на світовому.

Позаяк від економічної взаємодії із зарубіжними партнерами значною мірою залежать перспективи розвитку економіки України в цілому та окремих її галузей, то оптимізація зовнішньоекономічних зв'язків, забезпечення максимально можливих вигод від участі у міжнародному поділі праці, підвищення ефективності державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на сьогоднішній день стають одними з ключових завдань, що постають перед державою. Таким чином, як і для будь-якої іншої країни, важливим напрямом розвитку України залишається її ефективна участь у міжнародному поділі праці, що супроводжується пошуком розумного компромісу між рівнем захисту внутрішнього ринку та свободи доступу на ринок країн-партнерів. Саме тому, прийняттю будь-яких політичних рішень щодо змін умов торгівлі з окремими країнами обов'язково має передувати аналіз поточного стану й перспектив двосторонньої торгівлі та науково

обґрунтована оцінка очікуваних наслідків для галузей народного господарства, державного бюджету і національної економіки загалом.

Необхідно зауважити, що на нинішньому етапі такий аналіз значно ускладнюється, тому що на відміну від класичних угод про вільну торгівлю, які визначають домовленості між країнами-учасниками лише стосовно лібералізації торговельного режиму між країнами (зниження тарифних та нетарифних бар'єрів, напрямки співпраці у сфері антидемпінгових, антисубсидійних і спеціальних розслідувань), сфера дії сучасних угод виходить далеко за рамки звичайної торгівлі товарами та послугами й охоплює питання прав інтелектуальної власності, державних закупівель, технічних і санітарних стандартів, вимог до якості продукції, охорони навколишнього середовища, використання експортних субсидій тощо. Інтеграційні об'єднання, що виникають на основі укладання таких угод, називають поглибленими та всеосяжними зонами вільної торгівлі.

На даному етапі Україна має такі двосторонні угоди про вільну торгівлю, окрім як з країнами ЄС, ще з країнами ЄАВТ і Чорногорією. ЄАВТ – це зона вільної торгівлі, яка об'єднує митні території чотирьох європейських країн, що не вступили до Європейського Союзу, зокрема, Республіки Ісландії, Князівства Ліхтенштейн, Королівства Норвегії та Швейцарської Конфедерації. У межах двосторонніх торговельних відносин інтеграції України з країнами ЄАВТ сприяла наявність у неї конкурентних переваг у торгівлі з цими країнами такими товарами, як мінеральні продукти, жири й олії, деревина і вироби з неї, транспортні засоби, продукти рослинного походження, а також недорогі метали та вироби з них. Натомість країни ЄАВТ були зацікавлені у нарощуванні до України експорту риби й ракоподібних, дорогоцінного каміння, металів та виробів з них, котлів, машин, апаратів та механічних пристроїв, фармацевтичної продукції, електричних машин і устаткування.

З огляду на різний ступінь економічного й соціального розвитку України та країн-членів ЄАВТ, Сторони в рамках Угоди про вільну торгівлю застосовують принцип асиметричності зобов'язань, що дозволяє нашій державі адаптувати торгівлю з країнами-членами ЄАВТ до умов вільної торгівлі. Водночас лібералізація торгівлі передбачає для найбільш чутливих товарів застосування перехідних періодів скасування мит тривалістю 3, 5, 7 та 10 років. Також у рамках Угоди сторони використовують квоти до окремих груп товарів. Позиції Сторін щодо лібералізації торгівлі послугами збіглися: вони полягають у необхідності максимальної лібералізації доступу до цього ринку – не виключати будь-яку галузь або спосіб постачання.

У зв'язку з тим, що країни ЄАВТ складають незначну частку в зовнішньоторговельному обізі України (лише 0,4 % вітчизняного експорту і 2,1 % імпорту за підсумком 2014 р. [9]), у період 2012-2014 рр. внаслідок лібералізації режиму торгівлі з ними загальноєкономічний вплив на вітчизняну економіку виявивсь несуттєвим, але в цілому мав позитивний характер, спричинивши до наступної зміни її основних макроекономічних показників: збільшення номінального ВВП від 25,71 млн. грн. у 2012 р. до 112,64 млн. грн. у 2014 р.; збільшення реального ВВП від 0,002 % у 2012 р. до 0,006 % у 2014 р.; збільшення кількості зайнятих в економіці від 0,066 тис. осіб у 2012 р. до 0,218 тис. осіб у 2014 р.; збільшення обсягів експорту від 22,408 млн. грн. у 2012 р. до 63,47 млн. грн. у 2014 р.; збільшення обсягів імпорту від 17,29 млн. грн. у 2012 р. до 46,69 млн. грн. у 2014 р.

При цьому зростання обсягів експорту перевищило відповідне зростання обсягів імпорту. Збільшення чистого експорту склало від 5,12 млн. грн. у 2012 р. до 16,78 млн. грн. у 2014 р.) [9].

Щодо Угоди про вільну торгівлі з Чорногорією, слід відзначити, що з огляду на незначні обсяги двосторонньої торгівлі, загалом відзначається незначний, але позитивний ефект цієї Угоди.

Важливим заходом є підписання у липні 2015 року протоколу про завершення перемовин щодо укладення Угоди про вільну торгівлю між Україною і Канадою. Так наміри укласти таку угоду з *Канадою* були погоджені на найвищому політичному рівні обох держав ще у 2010 році. Протягом 2010-2015 рр. Сторонами було погоджено умови лібералізації торгівлі товарами та послугами. Водночас було повністю погоджено положення таких розділів, як державні закупівлі, захист прав інтелектуальної власності, врегулювання спорів, конкуренція, митне співробітництво, правила визначення країни походження товарів, технічні бар'єри у торгівлі, митні процедури, інструменти торговельного захисту тощо. Також Сторонами було досягнуто згоди щодо включення двох додаткових угод з питань охорони довкілля й ринку праці, що є принципово новим для України.

З моменту набрання чинності Угодою Канада відкриє для українських підприємств 98 % канадського ринку промислових товарів. Також передбачено скасування ввізних мит на всі сільськогосподарські товари протягом певних перехідних періодів (3, 5, 7 та 10 років) за винятком 108 тарифних ліній, на які передбачено режим глобальних квот [10].

Водночас Україні вдалося відстояти асиметричну лібералізацію ринків товарів для захисту національних товаровиробників у вразливих галузях. Так, після вступу в силу Угоди канадська сторона відразу відкриває до 98 % ринку, в той час як Україна скасовує тарифи для майже 80 % товарів канадського експорту з подальшим усуненням інших тарифів протягом наступних 3, 5, 7 років. Також для певних канадських товарів було встановлено квоти, а деякі товари були виключені з дії Угоди про вільну торгівлю. Такі умови дають додаткові можливості українським підприємствам пристосуватись до нових умов безмитної торгівлі з країною, яка входить до числа найбільш високорозвинених країн світу і рушіями розвитку економіки якої є високі технології та інновації. Важливо зазначити, Україна зберігала право на застосування експортних субсидій у рамках Угоди відповідно до існуючих зобов'язань у рамках СОТ.

Загалом від лібералізації торгівлі з Канадою очікується розширення асортименту й номенклатури товарів і послуг на вітчизняному ринку. Завдяки збільшенню потоків товарів, послуг та інвестицій на український ринок вітчизняний виробник матиме доступ до дешевших комплектуючих, устаткування й сировини, а споживач – ширший вибір товарів, послуг і цін. Це створює умови для підвищення якості та конкурентоздатності вітчизняної продукції. Очікується й помітне зростання кількості зайнятих у таких видах економічної діяльності, як: металургія та оброблення металу (+3,6 тис. осіб); харчова промисловість (+0,7 тис. осіб). Також у короткостроковій перспективі передбачається зростання добробуту населення за рахунок зменшення внутрішніх цін. Зростання номінального ВВП унаслідок набуття чинності Угоди передбачається на 50 млн. грн. щороку.

Однак до негативних наслідків набуття чинності ЗВТ України з Канадою необхідно віднести прогнозоване зменшення дохідної частини державного бюджету України. Результати проведених вітчизняними експертами розрахунків показали, що запровадження режиму вільної торгівлі з Канадою незначно, проте негативно вплине на доходи державного бюджету в середньостроковому бюджетному періоді. При цьому негативний вплив поступово збільшуватиметься. У перший рік набуття чинності Угоди очікується зменшення дохідної частини бюджету на 8,0 млн. грн., а в наступний – на 8,8 млн. грн. На видаткову частину бюджету зміна торговельного режиму будь-якого істотного безпосереднього впливу не матиме. Однак, у разі коли не будуть знайдені додаткові джерела коштів або фінансування державного бюджету, можливе зменшення видаткової частини бюджету на зазначені вище суми, скорочення дохідної частини бюджету унаслідок запровадження режиму вільної торгівлі з Канадою [11, с. 71].

На завершальній стадії наразі перебувають перемовини про укладання Україною Угоди про вільну торгівлю з її другим за обсягами експорту торговельним партнером у

світі – *Туреччиною*. Торговельні відносини України й Туреччини характеризуються тенденцією до зростання товарообігу (за винятком кризового 2009 р.) і найбільшим позитивним сальдо у двосторонній торгівлі України товарами та послугами. Актуальність цієї Угоди посилюється також у зв'язку з необхідністю переорієнтації вітчизняного експорту через часткову втрату ринків країн СНД. За підсумками 2014 року експорт в СНД знизився на 31 %, тоді як натомість експорт до країн Азії, у тому числі до Туреччини, зріс на 10 % [12].

За результатами проведених раундів переговорів Сторонами погоджено переважну більшість положень проекту Угоди, який охоплює торгівлю товарами, послугами, правила конкуренції, врегулювання спорів, захист прав інтелектуальної власності, положення щодо визначення країни походження товарів тощо. Важливо, що Туреччина погодилася зафіксувати в Угоді ринковий статус України для цілей антидемпінгових розслідувань.

Водночас, ряд питань потребують подальшого опрацювання, зокрема щодо умов доступу до ринків товарів у рамках Угоди. Також неузгодженими залишаються питання застосування Сторонами експортних мит та субсидій у взаємній торгівлі – турецька сторона наполягає на скасуванні Україною експортних мит у двосторонній торгівлі, Україна ж, зі свого боку, вважає неприйнятним застосування Туреччиною експортного субсидування сільськогосподарської продукції.

Найбільш чутливим питанням залишається узгодження умов доступу до ринків товарів Сторін. Позиція української сторони полягає у необхідності лібералізації доступу по всіх товарних позиціях (промислових і сільськогосподарських) з максимальним зниженням ставок ввізного мита. Турецька сторона наполягає на скасуванні мит лише на промислові товари із застосуванням перехідних періодів до найбільш чутливих товарних позицій, у той час як по сільськогосподарських товарах Сторони мають обмінятися поступками лише по окремих товарних позиціях. Окрім цього, Туреччина широко застосовує державну підтримку сільського господарства, зокрема, як безпосередньо для фермерства, так і для переробних підприємств, що також посилює конкурентоспроможність її сільськогосподарських товарів. Слід зазначити, що під час обговорення з турецькою делегацією питань лібералізації торгівлі послугами в рамках Угоди з боку турецької сторони пропонуються також незначні поступки, які не надають будь-яких переваг для національних операторів ринку послуг України.

Отже, враховуючи агресивну зовнішньоторговельну політику і значний виробничий потенціал Туреччини, на перспективу Україна розглядається як ефективний ринок збуту для більшості турецьких товарів, які мають істотні конкурентні переваги і водночас величезним джерелом сировини. У разі погодження Україною на виконання всіх нинішніх вимог, які висуває Туреччина, створення ЗВТ загалом матиме негативний вплив на вітчизняну економіку, що відобразиться на погіршенні таких показників, як ВВП, промислове виробництво і сальдо зовнішньої торгівлі.

Тому з огляду на ситуацію, що наразі складається навколо перемовного процесу України з Туреччиною з питань укладення Угоди про вільну торгівлю, нашій державі необхідно продовжувати відстоювати національні економічні інтереси на всіх рівнях з метою формування виваженої позиції щодо умов взаємного доступу до ринків товарів та послуг.

Надзвичайно перспективним видається розвиток двосторонньої торговельно-економічної співпраці між Україною та *Ізраїлем*. На теперішній час Ізраїль – це одна з найбільш економічно та індустріально розвинутих країн світу. Незважаючи на низку актуальних проблемних питань, Ізраїль посідає провідні позиції в рейтингу «Doing Business» Світового банку, а також у рейтингу глобальної конкурентоспроможності країн Світового економічного форуму (зокрема, 27-ме місце серед 144 країн світу за індексом глобальної конкурентоздатності у 2014 р. [13, с. 13]).

Основними товарами українського експорту є зернові культури й чорні метали, у свою чергу Ізраїль експортує в Україну різноманітнішу номенклатуру продукції з більшою доданою вартістю та випереджає Україну за наявністю конкурентних переваг по більшості товарних груп, перш за все тих, які характеризуються вищим ступенем обробки і технологічності.

Перемовини між країнами щодо укладання двосторонньої Угоди про вільну торгівлю між Україною та Ізраїлем наразі перебувають на початковій стадії, рішення щодо необхідності їх започаткування було ухвалено лише у 2013 році. Так, на виконання рішення Сторони обмінялися баченнями щодо можливого формату укладення Угоди про вільну торгівлю, зокрема сфери її охоплення, модальних положень та можливих умов лібералізації торгівлі.

Утім, зважаючи на те, що Ізраїль застосовує вищі бар'єри щодо доступу іноземної продукції на внутрішній ринок, взаємна тарифна лібералізація сприятиме більшому посиленню конкурентних позицій саме вітчизняних виробників. Адже середньоарифметична ставка діючого митного тарифу Ізраїлю становить 6,8 %, що на 2 % вище, ніж середня діюча тарифна ставка України, при цьому середні ставки тарифу Ізраїлю на сільськогосподарську продукцію дорівнюють 17,9 %, на несільськогосподарську 5,1 %, в Україні ці показники становлять 8,8 % та 3,6 % відповідно. За результатами переговорів, очікується зниження середньоарифметичної адвалерної ставки імпортного мита Ізраїлю з 6,8 % до 0,9 % [14].

Що стосується очікуваних наслідків набуття чинності Угоди про вільну торгівлю з Ізраїлем, то, за оцінками вітчизняних експертів, вони є позитивними: зростання ВВП на 2,8 млрд. грн. та збільшення доходів Державного бюджету України на 7,5 млн. грн.

Укладання Угоди про вільну торгівлю з *Сербією* також розглядається як позитивний чинник розвитку й поглиблення торговельно-економічного співробітництва та підвищення рівня присутності України на ринках Балканського регіону. За поточними результатами переговорного процесу очікується зниження середньоарифметичної ставки імпортного мита Сербії для України з 9,4 % до 0 % і забезпечення з боку України вилучення низки найбільш чутливих груп товарів, а також застосування перехідних періодів лібералізації торгівлі в рамках майбутньої двосторонньої Угоди про вільну торгівлю. Сторонами також повністю погоджено текст проекту Угоди про вільну торгівлю та додатки щодо фінансових і телекомунікаційних послуг, правил визначення країни походження товарів.

У цілому ж, внаслідок створення зони вільної торгівлі з Сербією передбачається незначний, але позитивний вплив на основні макроекономічні показники і надходження до Державного бюджету України за умов збереження Україною діючих митних ставок на окремі чутливі групи товарів. Запровадження режиму вільної торгівлі сприятиме зростанню експорту (найбільше – продукції деревообробної промисловості й металургії) та імпорту (найбільше – продукції хімічної промисловості, машинобудування, а також текстильної промисловості, сільського господарства і харчової промисловості) із позитивним впливом на зовнішньоторговельний баланс.

Питання щодо укладення Угоди про вільну торгівлю між Україною та Соціалістичною Республікою *В'єтнам* ініційовано у рамках офіційного візиту Президента України до цієї держави у березні 2011 року. Позиція України полягає у необхідності укладення комплексної Угоди про вільну торгівлю, що має охоплювати такі питання, як торгівля товарами, торгівля послугами, правила визначення країни походження товарів, інвестиційна співпраця, конкуренція, охорона довкілля, співробітництво у сфері праці, інституційні положення. Необхідно зазначити, що економіка В'єтнаму належить до числа економік, що стрімко розвиваються. Протягом останніх десятиріч В'єтнам здійснив перехід від ізольованої, бідної та колективізованої аграрної економіки до економіки, що динамічно зростає.

Порівняльний аналіз ставок ввізного мита, що застосовуються у двосторонній торгівлі України та В'єтнаму, свідчить, що середня ставка ввізного мита в рамках режиму найбільшого сприяння (РНС) В'єтнаму становить 9,8 %, що на 5,2 відсоткових пункти більше, ніж середня ставка РНС України (4,6 %). Середня ставка РНС В'єтнаму на сільськогосподарську продукцію становить 17 %, що на 7,2 відсоткових пункти більше, ніж в Україні (9,8 %). Середня ставка РНС В'єтнаму на промислову продукцію дорівнює 8,7 %, що на 4,9 відсоткових пункти більше РНС України (3,8 %) [15].

З огляду на зазначене, оптимальним сценарієм укладання Угоди є варіант зниження з боку В'єтнаму середнього рівня мита на імпорт з 10,9 % до 0,8 % та збереження Україною діючих митних ставок на окремі групи товарів походженням із В'єтнаму, переважно легкої промисловості та найбільш чутливих груп сільськогосподарських товарів. Крім того, необхідним є збереження за Україною прав на застосування експортних мит у рамках Угоди відповідно до існуючих зобов'язань у рамках СОТ.

За оцінками вітчизняних експертів, запровадження режиму вільної торгівлі з В'єтнамом на вищезазначених умовах сприятиме істотному зростанню вітчизняного експорту (найбільше – продукції сільського господарства, продукції машинобудування й харчової промисловості) і помірному зростанню імпорту (найбільше – продукції рибної промисловості, текстильної та шкіряної промисловості) із позитивним впливом на зовнішньоторговельний баланс. Також очікується збільшення валової доданої вартості у таких галузях вітчизняного виробництва, як металургія та оброблення металу, сільське господарство, харчова промисловість і виробництво машин та устаткування. Збільшення кількості зайнятих в економіці передбачається в основному за рахунок збільшення зайнятих у сільському господарстві та металургійній галузі.

Уже тривалий час, ще з початку 2000-х років, з різним ступенем інтенсивності й результативності відбуваються перемови щодо укладання Угоди про вільну торгівлю між Україною та *Сінгапуром*. Українська сторона, враховуючи інтереси вітчизняних виробників, критично розглядає пропозиції Сінгапуру стосовно умов застосування Угоди про вільну торгівлю. Підвищена увага української сторони пов'язана зі специфікою регіону Південно-Східної Азії та технікою зовнішньої торгівлі, що застосовується переважною частиною країн цього регіону (за винятком Сінгапуру, Австралії та Нової Зеландії). Насамперед, ідеться про значну кількість контрафактної продукції, що виробляється у регіоні, свідомо занижені цінові параметри товарів та послуг, недобросовісну конкуренцію тощо.

На даному етапі перемовного процесу передбачається зі сторони Сінгапуру повне скасування митних тарифів на всі товари, що походять з України, а зі сторони України – скасування митних тарифів на всі товари, що походять із Сінгапуру, крім усіх видів цукру (відповідно товарні позиції 1701 та 1702 УКТЗЕД). Хоча з моменту проведення останнього раунду переговорів та згідно з результатами опрацювання національними асоціаціями товаровиробників наслідків лібералізації торгівлі з Сінгапуром Україною зарезервовано можливість щодо збереження тарифного захисту певних товарних груп. Також за результатами останнього раунду перемов сторонами узгоджено положення розділів “Конкурентна політика”, “Технічні бар'єри у торгівлі”, “Санітарні та фіто-санітарні заходи”, “Права інтелектуальної власності”. Подальшого опрацювання потребують такі розділи, як торгівля товарами, торгівля послугами, інвестиції державні закупівлі, правила походження, врегулювання спорів тощо.

Потрібно зазначити, що, за результатами досліджень вітчизняних фахівців, позитивні наслідки для України від укладання Угоди про вільну торгівлю з Сінгапуром очікуються лише у сфері зростання вітчизняного експорту (на 8 млн. грн.). Натомість запровадження режиму вільної торгівлі (за умови скасування митних ставок до нульового рівня) незначно та негативно позначиться на таких макроекономічних показниках України, як номінальний

ВВП (зменшення на 129,0 млн. грн.) та доходи Державного бюджету України (зниження обсягу на 4,5 млн. грн.).

Насамкінець розглянемо перспективи від укладання нашою державою двосторонньої Угоди про вільну торгівлю з *Ліваном*. Договірніо-правова база українсько-ліванських відносин включає 19 чинних угод (10 міжурядових та 9 міжвідомчих). Зокрема, Угода між Кабінетом Міністрів України і Радою міністрів Ліванської Республіки про торгівлю й економічне співробітництво; про сприяння та взаємний захист інвестицій; про співпрацю в галузі освіти і наукових досліджень; про повітряне сполучення; про співробітництво в галузі культури; про співпрацю в галузі туризму. Таким чином, двосторонні торговельні відносини України з Ліваном ґрунтуються на широкій договірніо-правовій базі, розвиваються активно та швидко і мають позитивний вплив на платіжний баланс країни. Проте розвиток відбувається за рахунок зростання експорту чорних металів, що свідчить про необхідність диверсифікації асортименту продукції, що експортується Україною до Лівану.

Порівняльний аналіз ставок мита, що застосовуються у двосторонній торгівлі України та Лівану (за даними СОТ за 2010-2011 роки), засвідчує, що середня ставка мита РНС Лівану (7,1 %) на 2,6 відсоткових пункти перевищує середню ставку РНС України (4,5 %). Середня ставка РНС Лівану на сільськогосподарську продукцію становить 9,7 %, що на 0,2 відсоткових пункти більше, ніж в Україні (9,5 %). Середня ставка РНС Лівану на промислову продукцію дорівнює 6,6 %, що на 2,9 відсоткових пункти більше РНС України (3,7 %) [15]. Отже, лібералізація торговельного режиму з Ліваном також принесе Україні більш відчутний ефект від обнуління мит, аніж для Лівану – скасування ввізних мит Україною.

Що стосується впливу змін в умовах зовнішньої торгівлі на Державний бюджет України, то запровадження змін у торговельному режимі в прогностичному періоді, як передбачається, позитивно впливатиме на показники зведеного бюджету України. При цьому вплив на місцеві бюджети буде практично нульовим, відтак сумарний вплив на показники зведеного бюджету дорівнюватиме впливу на показники Державного бюджету України.

Результати проведених фінансово-економічних розрахунків вітчизняних фахівців також засвідчують, що внаслідок запровадження режиму вільної торгівлі з Ліваном у наступному після набуття чинності Угоди році очікується збільшення дохідної частини бюджету на 87,6 млн. грн. У році, що йтиме за ним, зростання надходжень відносно базових прогнозних значень сягне 94,0 млн. грн. На видаткову частину бюджету зміна торговельного режиму жодного помітного впливу не матиме.

Передбачається, що запровадження режиму вільної торгівлі з Ліваном негативно позначиться лише на надходженнях від ввізного мита. Внаслідок зниження митних ставок очікується зменшення надходжень від ввізного мита на 1,0 млн. грн. у наступному після набуття чинності Угоди році та на 1,1 млн. грн. році, що йтиме за ним.

Висновки. Окрім угод про вільну торгівлю зі своїми основними партнерами (країнами ЄС та СНД), Україна вже підписала такі угоди з Македонією, ЄАВТ і Чорногорією, також веде активні переговори з низкою країн з усіх регіонів світу щодо лібералізації торгівлі з ними на двосторонньому рівні. До таких країн належать Туреччина, Ізраїль, Сербія, В'єтнам, Сінгапур, Ліван та ін. Укладення угод про вільну торгівлю сприятиме активізації зовнішньоторговельної діяльності України й загалом позитивно позначатиметься на її національному добробуті.

Для забезпечення інтенсифікації торгівлі в рамках діючих і майбутніх угод про вільну торгівлю, зокрема забезпечення розширення географії та номенклатури національного експорту необхідно підтримувати існуючу практику проведення заходів, спрямованих на підвищення рівня поінформованості представників бізнесу про потенційні можливості виходу на зовнішні ринки.

Також важливо продовжувати роботу щодо вдосконалення процедури визначення економічних ефектів, зокрема перспектив і загроз, у результаті укладення двосторонніх угод про вільну торгівлю з метою економічної аргументації позиції України на перемовинах, а також формування стратегій розвитку торговельно-економічного співробітництва. Особливої уваги потребує питання щодо підготовки вузькоспеціалізованих спеціалістів для ефективного адміністрування процесу імплементації угод про вільну торгівлю й розвитку торговельно-економічного та інвестиційного співробітництва за преференційним торговельним режимом. Таке питання є актуальним як для державного, так і приватного сектору економіки України, оскільки від рівня підготовки спеціалістів з питань міжнародної торгівлі залежить загальний ефект розвитку міжнародної торгівлі.

Важливо розуміти, що Угода про вільну торгівлю – це інструмент, застосування якого надає сторонам додаткові можливості для розширення номенклатури та збільшення обсягів торгівлі у результаті лібералізації умов торгівлі. Так, наявність Угоди створює реальні передумови для нарощування експорту, але ефективність її реалізації, зокрема вплив Угоди на соціально-економічний розвиток країни, залежить від активності бізнесу.

Список використаних джерел

1. Про програму діяльності Кабінету Міністрів України: Постанова Верховної Ради України № 26-VIII від 11 грудня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/26-19#n7>.
2. Оцінка витрат та вигод від укладання Угоди про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС. – К.: ІЕД, 2010. – 96 с.
3. Економічна складова Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: наслідки для бізнесу, населення та державного управління / за ред. І.В. Бураковського, В.М. Мовчан. – К.: ІЕД, 2014. – 139 с.
4. Харазішвілі Ю.В. Моделювання впливу співробітництва України з країнами Митного союзу на макропоказники української економіки: аналітична записка / Ю.В. Харазішвілі, І.В.Клименко. – К.: НІСД, 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1176/>.
5. Шнирков О.І. Зони вільної торгівлі на початку XXI століття: монографія / О.І. Шнирков, В.І. Муравйов. – К: Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2013. – 399 с.
6. Геєць В.М. Оцінка впливу Угоди про асоціацію/ЗВТ між Україною та ЄС на економіку України: наукова доповідь / В.М. Геєць, Т.О. Осташко, Л.В. Шинкарук та ін. – К.: Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2014. – 101 с.
7. Діброва А.Д. Перспективи поглибленої вільної торгівлі між ЄС та Україною для агропродовольчого ринку / А.Д. Діброва, О.В. Одосій // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер.: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. – 2013. – Вип. 181 (4). – С. 122-134.
8. Науменко Н.С. Оцінка ефективності запровадження зони вільної торгівлі України з країнами ЄАВТ / Н.С. Науменко // Вісник економічної науки України. – 2014. – № 2. – С. 103-106.
9. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами за 2014 рік / Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
10. Угода про ЗВТ відкриє 98 % канадського ринку для українських експортерів / Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248336753&cat_id=244276429.
11. Удосконалення методики оцінки наслідків для галузей економіки України створення зон вільної торгівлі з окремими країнами: звіт про науково-дослідну роботу /

М.М. Шаповалова, М.Р. Саїт-Аметов, С.В. Зінковський та ін.; за заг. кер. М.М. Шаповалової. – К.: НДЕІ, 2011. – 192 с.

12. Україна готується укласти угоди про вільну торгівлю з Канадою, Ізраїлем та Туреччиною / Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248016328&cat_id=244276429.

13. Schwab K. The Global Competitiveness Report 2014-15 / Klaus Schwab; World Economic Forum. – Washington: WEF, 2014. – 548 p.

14. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо сучасного стану переговорного процесу з питань укладання Україною угод про вільну торгівлю з окремими країнами світу / Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://meold.kmu.gov.ua/minec/control/publish/article/main?art_id=188058&cat_id=188057.

15. Tariff Analysis Online: Simple and Trade-Weighted Tariff Averages / World Trade Organization [Electronic resource]. – Mode of access: <http://tao.wto.org/report/TariffAverages.aspx>.

References

1. Program of the Cabinet of Ministers of Ukraine, Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 26-VIII, dated 11 december 2014, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/26-19#n7>.

2. Assessment of income and expenses from the conclusion of an agreement on free trade zone between Ukraine and EU, (2010), Kyiv, Ukraine, 96p.

3. Economic component of Assessment of income and expenses from the conclusion of an agreement on free trade zone between Ukraine and EU [Ekonomichna warehouses cater to about asotsiatsiyu mizh With Ukraine that ЄS: naslidki for biznesu, population is the sovereign upravlinnya], 2014, in Burakovskiy I.V., Movchan VM (Ed), Kyiv, Ukraine, 139 p.

4. Harazishvili Y. (2013), Modeling the impact of Ukraine's cooperation with the countries of the Customs Union on the macro of the Ukrainian economy [Modelyuvannya vplivu spivrobitnitstva Ukraine s kraїnami Mitnija Union on makropokazniki ukraїnskoї Economy: analitichna note], Kyiv, Ukraine, available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/1176/>.

5. Shnirkov O.I. (2013), A free trade zone at the beginning of the XXI century, monography [Zoni vilnoї torgivli on the cob XXI stolittya: monografiya], Kyiv, 399 p.

6. Geets V.M., Ostashko T. S., Shynkaruk L.V. (2014), Assessment of the impact of the agreement on association between Ukraine and the EU on the Ukrainian economy: research report [Otsinka vplivu lands about asotsiatsiyu / HAZ mizh With Ukraine that Ukraine ЄS on ekonomiku Naukova dopovid], Kyiv, Ukraine, 101 p.

7. Dibrova A.D. (2013), Prospects for deepening of free trade between the EU and Ukraine for the food industry [PERSPECTIVE pogliblenoї vilnoї torgivli mizh ЄS With Ukraine that for agroprodovolchogo Rinku, NAUKOVO News Natsionalnogo universitetu bioresursiv i prirodokoristuvannya Ukraine. Ser .: Ekonomika, Agricultural Management, BIZNES], Vol. 181 (4), pp. 122-134.

8. Naumenko N.S., (2014), Evaluating the effectiveness of the implementation of a free trade zone with the countries of Ukraine EAVT [Otsinka effektivnosti vprovadzhennya Zoni vilnoї torgivli Ukraine s kraїnami, News ekonomichnoї Science of Ukraine], № 2, pp.103-106.

9. Geographical structure of foreign trade for 2014, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

10. Agreement on free trade zone will open 98% of the Canadian market for Ukrainian exporters, available at: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248336753&cat_id=244276429.

11. Shapovalova M., Sait-Amet M., and Zinkovsky S. (2011), Improvement of methods of assessing the implications for the sector of economy of Ukraine creation of free trade zones with individual countries: a report on the research work [Udoskonalennya techniques otsinki naslidkiv Galuzo for Economy of Ukraine stvorenniya zones vilnoї torgivli s okremimi kraїnami: zvit about NAUKOVO-doslidnu], Kyiv, Ukraine, 192 p.

12. Ukraine is preparing to sign a free trade agreement with Canada, Israel and Turkey, available at: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248016328&cat_id=244276429.

13. Schwab K., (2014), The Global Competitiveness Report 2014-15, World Economic Forum, Washington: WEF, 548 p.

14. Information and analysis on the current state of negotiations on the conclusion of Ukraine's free trade agreements with individual countries of the world, available at: http://meold.kmu.gov.ua/minec/control/publish/article/main?art_id=188058&cat_id=188057.

15. Tariff Analysis Online: Simple and Trade-Weighted Tariff Averages, World Trade Organization, available at: <http://tao.wto.org/report/TariffAverages.aspx>.

Keywords: Free Trade Agreement, free trade area, liberalization, foreign trade cooperation, international negotiations, tariffs, non-tariff barriers to trade.

Ключові слова: Угода про вільну торгівлю, зона вільної торгівлі, лібералізація, зовнішньоторговельне співробітництво, міжнародні перемовини, митні тарифи, нетарифні бар'єри у торгівлі.

Ключевые слова: Соглашение о свободной торговле, зона свободной торговли, либерализация, внешнеторговое сотрудничество, международные переговоры, таможенные тарифы, нетарифные барьеры в торговле.

Рецензент: С.Ю. Пахомов, д.е.н., проф., Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі